

quod nondum est sibi assimilatum, ideo potest etiam non entis cognitionem habere (1).

Objic. 3.º Cognitio Dei de rebus est per ideas. Sed pure possibilium non datur idea, cum idea importet cognitionem, operis faciendi directricem. Ergo... (2).

Respondeo *dist.* Major.: per ideas est cognitio omnis, si nomen ideæ accipiatur pro cognitione sive speculativa sive practica *conc.*; si præcise pro practica, *subdist.*: cognitio de rebus fiendis habetur per ideas, *conc.*; de pure possibilibus, *neg.* Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq. (3).

Objic. 4.º Quidquid Deus cognoscit, est in Verbo. Sed, teste S. Anselmo, (4) eorum, quæ nec sunt, nec fuerunt, nec erunt, non est aliquod Verbum. Ergo... (5).

Respondeo. S. Anselmus in objecto loco Verbum intelligit potentiam operativam Patris; quare in hoc sensu ad ea tantum se extendit verbum, ad quæ se extendit divina operatio (6).

Objic. 5.º Scientia importat relationem ad scibile. Sed ea, quæ relationem important ad creaturas, non prædicantur de Deo, nisi existentibus creaturis, ut patet in denominatione Domini, Creatoris, etc. Ergo Deus nequit cognoscere res non existentes (7).

Respondeo *dist.* Minor. Quæ important relationem fundatam in aliqua operatione divina ad extra, *conc.*; super operatione immanente, *nego* ex dictis in præcedenti volumine (8).

(1) S. Thom. *de verit.*, loc. cit., ad 2.um

(2) Apud S. Thom. *de verit.*, quest. 2, art. 8, arg. 3.º

(3) S. Thom., *ibid.* ad 3.um

(4) *Monolog.* cap. 30 ante med.

(5) Apud S. Thom. *de verit.*, quest. 2, art. 8, arg. 4.º

(6) S. Thom. *ibid.* ad 4.um

(7) Apud S. Thoma. 1.^a dist. 38, art. 4, arg. 1.º

(8) Vide *Theodic.* vol. 1.um, num. 81, pag. 259.

ARTICULUS II

In quo medio cognoscatur Deus possibilis.

51. Medium cognitionis divinæ respectu diversorum objectorum diversas præ se fert difficultates, quæ, quia tractari perspicue non possunt in communi, singillatim aggrediendæ sunt circa singula objecta triplicis scientiæ, videlicet, simplicis notitiæ, visionis ac mediæ, ad contemplandum proposita.

§ I. STATUS QUESTIONIS ET VARIÆ SENTENTIÆ.

Ut ergo in salebrosa questione clarius procedamus, ante omnia notare oportet, medium cognitionis duplex distingui, Medium cognitionis duplex, quo et in quo medium *quo* et medium *in quo*. Medium *quo* est species, qua informata potentia cognoscit objectum, quemadmodum in *Psychologia* altero volumine docuimus. Medium *in quo* est id, cujus inspectione aliud simul cognoscitur: quo pacto in speculo v. g. videntur alia. Conveniunt ergo hæc duo media in eo, quod utrumque facit cognoscere aliquid diversum a se; differunt autem in eo, quod medium *quo* non cognoscitur ante rem, quam demonstrat, secus ac medium *in quo* (1).

Res ergo aliqua bifariam cognosci potest, in se ipsa, et in alio. In se cognosci dicitur aliquid, vel quia cognoscitur per speciem propriam adæquatam ipsi cognoscibili (2), vel, quod præcipue ad nostram controversiam atinet, quia directe terminat cognitionem, nempe excludendo medium *in quo*. In alio autem cognosci dicitur id, quod cognoscitur per medium *in quo*, licet alias etiam dicitur in alio videri id, quod non cognoscitur per speciem propriam, sed per speciem alterius. Duplex hic modus exponendi cognitionem rei in se et in alio probe notandus est, quia serviet ad controversias inferius agitandas.

(1) Cfr. S. Thom. *Quodlib.* 7, art. 1.

(2) Cfr. S. Thom. 1.^a p., quest. 14, art. 5.

et ex alio.

Illud quoque animadvertite, non esse confundendum medium in quo cum medio *ex quo*, nec perinde esse rem cognoscere in alio, et ex alio, si proprie loqui velimus. *Differt*, inquit S. Thomas, *cognoscere aliquid* in aliquo *et aliquid ex aliquo*. Quando enim aliquid in aliquo cognoscitur, uno motu (actu) fertur cognoscens in utrumque... et talis cognitio non est discursiva, nec differt quantum ad hoc, utrum aliquid videatur in propria specie vel in specie aliena... Sed tum dicitur aliquid ex aliquo cognosci, quando non est idem motus in utrumque, sed primo movetur intellectus in unum, et ex hoc movetur in aliud: unde hic est quidam discursus, sicut patet in demonstrationibus (1).

Quid requiratur, ut unum in alio proprie cognoscatur.

Maneat ergo, cognitionem rei in alio semper importare notitiam duplicis objecti habitam per unum duntaxat actum, et mediū in quo res alia cernitur, et rei quæ dicitur in medio cognosci. Ne tamen arbitreris sufficere quamlibet cognitionem duorum objectorum uno actu habitam, ut unum in alio videri dicatur. Neque enim si quis duos vel plures canes aut equos uno obtutu aspiciat, unum in alio videt. Cur ita? Quia videlicet in huiusmodi objectis, quæ simul ex parte cognoscentis percipiuntur, nullus adest nexus objectivus. Sed neque sufficit quævis connexio plurium objectiva, quæ simul videantur, ad hoc ut unum dicatur in alio videri. Nam id etiam proprium est relativorum, quæ talem inter se habitudinem præ se ferunt, ut simul sint natura et cognitione, quemadmodum docent Logici: et nihilominus non magis unum est medium cognoscendi alterum, quam e converso, sed utrumque simul et *ex æquo et immediate* apprehenditur.

Ut ergo unum cognosci in alio dicatur, non sufficit, ut qualicumque objectiva connexione conjungantur illa inter sese, verum debent insuper ordinem prioris et posterioris servare, quatenus nempe alterum sit ratio et medium, cuius inspectione cognoscatur alterum. Hoc modo res videtur in speculo, et angeli dicuntur uno actu effectus cernere in causa, et proprietates in natura, conclusionesque in principiis, quia sic penetrant vim principiorum, ut cognitio representans illa simul terminetur etiam consequenter et quasi per resultantiam

(1) S. Thom. de verit., quest. 8, art. 15. Cfr. 3.º Contr. Gent., cap. 49 initio.

ad conclusiones. Quare quod unum videatur in alio tamquam in medio, non significat, quod non videatur secundum proprium esse formale primæve naturam ac velut lineamenta, ut patet in re, quæ cernitur in speculo, sed quod non videatur nisi transeundo per aliud. Et ideo huiusmodi cognitio rei in alio non est immediata, sed mediata, quia licet utrumque exhibeatur uno simplici actu, tamen hic actus non representat duo illa objecta sine ordine prioris et posterioris, sed propterea representat rem, quia representat medium, et non e converso, quia medium est ratio, cur cognitio illa terminetur etiam ad aliam rem in illo contentam aliquo modo: quapropter plena mediū cognoscibilitas ducit in cognitionem alterius rei. Videri de hac re potest Eximius Doctor (1).

Hiscæ prænotatis, convenit apud omnes in hac materia, quod Deus non accipiat scientiam suam ab alijs, nec indigeat extraneo principio seu specie, ut illa cognoscat, sed per suam essentiam sufficientissimus sit ad quævis intelligibilia perfectissime intelligenda; et controvertitur, utrum Deus non solum se ipsum, sed possibile etiam videat immediate in se ipsis, an vero omnia illa videat in se ipso, ideoque se solum immediate, illa vero mediate. Variæque sententiæ ad tres revocari possunt, quarum duæ sunt extremæ, tertia mediam tenet viam. Opinio enim Aureoli, negantis Deum alia cognoscere, nisi secundum quod in se ipso eminenter existunt, jam in antecessum profligata est. Fertur enim Aureolus opinatus fuisse scientiam Dei adæquate terminari ad essentiam suam ita, ut alia ne mediate quidem representet secundum esse quod habent in se ipsis vel secundum proprias naturas et perfectiones, per quas invicem distinguuntur, sed solum secundum esse eminentem, quod habent omnia in Deo (2). Hæc vero sententia evertit distinctissimam illam rerum omnium notitiam, quam supra vindicavimus ex

Perficitur
cognitio per
medium in quo.

Quid convalescat
apud omnes,

et quid
in controversiam
adducatur.

Opinio Aureoli
deseritur.

(1) De Deo, lib. 2, cap. 25, num. 3-6. Cfr. Theophil. Raynaud., Theolog. naturalis, dissert. 8, art. 1; Joann. a S. Thom., Curs. Theolog. tom. 1, De Deo, disp. 15, art. 3, Suppono secundo...

(2) Vide apud Capreol. 1.º dist. 35, quest. 2; Bañez in 1 p., quest. 14, art. 6 et alios.

communi omnium catholicorum doctrina. Nam creaturæ, prout sunt in Deo, non sunt creaturæ, sed *ipsa creatrix essentia* (1), nec *esse* illud eminentiale, quod in Deo habent creaturæ, est aliud præter ipsum *esse* ineffabile divinum. Quare si solum cognoscit Deus *esse* eminentiale, quod creaturæ habent in eo, revera illas non cognosceret, nec proinde divina scientia juvaret ad creationem ipsam rerum exsequendam, neque enim res creantur secundum *esse* eminentiale, quod habent in Deo, sed secundum proprium et distinctum cujusque *esse* specificum.

Itaque Deus per hoc quod videt se, cognoscit *esse* rerum, quod habent in propria natura, sicut angeli ac beati videndo Verbum, non cognoscunt solum illud *esse* rerum, quod habent in Verbo, sed illud *esse*, quod habent in propria natura (2). Deus ergo certissime cognoscit possibile et res cunctas non solum secundum *esse* eminentiale, quod habent in infinita sua essentia, sed etiam secundum *esse* illud specificum et individuale, quo gaudent, vel gauderent, si crearentur. Et si nihil aliud significaretur dicendo, quod Deus possibile cognoscat in se ipsis, procul dubio ita esset asserendum ex communi sententia.

Quamobrem omissa hac, quæ Aureolo tribui solet, opinione, prima est sententia S. Thomæ (3), Capreoli (4), Halensis, Ægidii, Henrici Gandavensis et Durandi (5), Cajetani (6), Ferrarionensis (7), Bañez (8), Joannis a S. Thoma (9) cæterorumque Thomistarum (10), Suarezii (11), Molinæ (12).

Prima
sententia,

- (1) S. Anselm. *Monol.* cap. 35.
- (2) S. Thom. 1^a p., quest. 58, art. 7.
- (3) Vide 1^a p., quest. 14, art. 6; *de verit.*, quest. 2, art. 3; 1.º *Contr. Gent.* cap. 40 seqq.; et alibi sæpe.
- (4) 1.º dist. 35, quest. 2.
- (5) Apud Suarez, *De Deo*, lib. 3, cap. 2, num. 3.
- (6) In 1^a p., quest. 14, art. 5.
- (7) Id 1.um *Contr. Gent.* cap. 49.
- (8) In 1.^{am} p., quest. 14, art. 5.
- (9) *De Deo*, disp. 17, art. 2.
- (10) Vide v. g. Godoy, Gonet, Gotti, Billuart, etc.
- (11) *De Deo*, lib. 3, cap. 2, num. 3 seqq.; *Metaphys.* disp. 30, sect. 15, num. 24 seqq.
- (12) In 1.^{am} p., quest. 14, art. 5-6, disp. unic.

P. Jacobi Granado (1), Tanneri (2), Valentis (3), Theophili Raynaudii (4), Francisci Sylvii (5), Didaci Ruiz de Montoya (6) aliorumque plurimorum, inter quos numerandus, est nostris diebus P. Ludovicus De San (7): qui omnes docent Deum non posse alia cognoscere immediate in se ipsis, sed omnia cognoscere in se tamquam in causa, ita ut essentia divina habeat rationem mediæ cogniti, in quo reliqua cognoscantur. Unde actus divinæ cognitionis unicus et simplicissimus et ad essentiam suam et alia omnia secundum proprias cujusque naturas et perfectiones terminatur, diverso tamen modo; ad suam essentiam immediate ac tamquam ad objectum primarium, ad alia vero mediate duntaxat et secundario tamquam ad objecta eminenter contenta in sua essentia, quæ proinde est ratio cognoscendi illa. Et sic secundum hos scriptores cognitio, quam Deus habet, possibile non est directa, sed indirecta, quia non terminatur ad illa nisi transeundo per essentiam suam.

Altera sententia extreme opposita est eorum, qui opinantur, divinam cognitionem ad omnia terminari immediate in se ipsis, nec posse illa cognosci in divina essentia, quia non habet hæc rationem mediæ, cujus inspectione reliqua cognoscantur tamquam in eorum causa, sed tantum considerari potest tamquam species intelligibilis tum sui tum aliorum omnium immediate representatrix; ex quo inferunt intuitum divinum directe ferri et in essentiam suam et in possibile resque creatas. Ita opinati sunt Nominales, Gabriel (8), Ockam (9) alique. Eademque sententia tribuitur a quibusdam (10)

secunda,

- (1) *De scientia Dei*, tract. 2, disp. 3.
- (2) *De Deo*, disp. 2, quest. 8, dub. 3.
- (3) *Commentar.* tom. 1, disp. 1, quest. 14, punct. 3.
- (4) *Theol. natur.* dist. 8, art. 1.
- (5) In 1.^{am} p., quest. 14, art. 5.
- (6) *De scientia Dei*, disp. 10.
- (7) *De Deo*, num. 159.
- (8) 1.º dist. 35, art. 1, conclus. 2.
- (9) 1.º dist. 35, quest. 3.
- (10) Vide Suarez (*De Deo*, lib. 3, cap. 2, num. 14), Vazquez (In 1^a p., disp. 60, cap. 1), et Scotistam Vulpem (disp. 37, art. 4, conclus. ultim.).

Scoto (1), quem tamen pro priori sententia stetisse contendunt multi cum pluribus Scotistis (2), idemque fuisse probat cl. P. Ludovicus de San (3). A sententia Nominalium parum discrepat hac in re P. Gabriel Vazquez, qui existimat, Deum alia a se cognoscere immediate in se ipsis, non vero in essentia sua, quatenus est essentia et causa creaturarum, sed tantum quatenus est verbum vel species expressa (4). P. Vazquezium sequuntur P. Martinus Becanus (5), Alarcon, (6) Amicus (7) et quidam alii.

tertia.

Tertia demum sententia tenet Deum cognoscere alia tum in se tum in se ipsis, ita ut cognoscat «unica cognitione cuncta bis, et in sua essentia ut objecto, et in se ipsis per

(1) 1.º dist. 35, quest. unic. Cfr. Toletus, In 1.^{am} p., quest. 14, art. 5.

(2) Vide Mayronis, Bassolis, Roda, Smising, Brancasium, Pontium, Horinx et Mastrium apud cl. P. de San (*De Deo*, num. 153).

(3) *De Deo*, num. 153, pag. 369 in nota (Lovanii 1894).

(4) P. Gabriel Vazquez mentem suam explicat, dicens: «Deus in se ipso tamquam in specie expressa et verbo intueri creaturas quod est, eas videre in se ipso tamquam in speculo, quia in eo representantur veluti in verbo. Nam essentia divina sic comparatur cum Deo, ut ipsa non solum sit essentia, qua Deus est, sed etiam sui ipsius cognitio. Sic ergo non solum Deum constituit in ratione Dei, sed etiam ipsum reddit intelligentem sui ipsius; unde et sibi est veluti species expressa et verbum sui, et est objectum cognitum. Præterea representat creaturas actu, et est earum cognitio: quare illis comparatur ut verbum earum. Hac igitur ratione Deus creaturas cognoscit in se ipsa prius cognito, non quidem prius cognito solum tamquam objecto primario et causa, sed tamquam verbo, quod est etiam creaturarum verbum eas representans. Et quamvis essentia non ducat Deum in cognitionem creaturarum, quatenus ab ipso Deo solum cognita est, ex eo tamen quod primum constituit Deum sui intelligentem, constituit deinde intelligentem creaturarum, atque hoc posterius ita ex priori pendet, ut per locum intrinsecum recte sequatur, si essentia Dei non faceret Deum sui intelligentem, non faceret intelligentem creaturarum, non tamen contra si non faceret intelligentem creaturarum, non faceret sui intelligentem.» Vazquez, in 1.^{am} part., disp. 60, cap. 3, num. 10.

(5) *De Deo*, cap. 10, quest. 4.

(6) *De scientia Dei*, disp. 2, cap. 3.

(7) *De Deo*, disp. 12, sect. 2.

essentiam suam» tamquam per speciem. Ita cardin. Toletus (1), et eadem videtur esse mens P. Valentini Herice (2), ac postea evasit non parum frequens inter Nostrates, in quibus recensentur præterea Arriaga (3), Martinon (4), Philippus Moncaeus (5), cardin. de Lugo (6), Izquierdo (7), Ribadeneira (8), Quiros (9) Marin (10), Carleton Compton (11), Nicolaus Martinez (12), Dominicus Viva (13) Wirceburgenses, (14) aliique, quos sequuntur plures recentiores, ut PP. Vander Aa (15) et Mendive (16). Idem tenent alii, ut P. Marcus Struggl, ex sacro Ordine Servorum B. Mariæ Virginis, qui circa medium elapsi sæculi scribebat, hanc opinionem esse communem inter Scotistas et recentiores, et P. Nicolaus Martinez etiam scripsit, «cognitionem creaturarum tam possibilium, quam futurarum in se ipsis concessisse Deo multos ex Doctoribus antiquis, scilicet Nominales, et hodie id concedere omnes Scotistas cum Scoto» (17).

(1) In 1.^{am} p., quest. 14, art. 5, *Tertia conclusio*. Cfr. apud Suarez, *De Deo*, lib. 3, cap. 2, num. 15.

(2) *De Scient. Dei*, tract. 1, disp. 5, cap. 4, apud Joannem S. Thoma. loc. cit., disp. 17, art. 2, *Secunda difficultas... In primis*, Cfr. Cajetan. in 1.º p., quest. 14, art. 5, *Ad cujus evidentiam*.

(3) Disp. 19, sect. 4.

(4) Disp. 10, sect. 1.

(5) *Selectarum*: disp. 3, cap. 11, *Quod ergo*.

(6) In manuscriptis in 1.^{am} p., disp. 4, sect. 2; apud Quiros, *De scientia Dei*, disp. 44, sect. 1, num. 10.

(7) *De Deo*, disp. 25, num. 4.

(8) Disp. 9, cap. 2.

(9) *De Deo*, disp. 44, sect. 2.

(10) *Theolog. speculat. et moral.*, tom. 1, tract. 1, disp. 5.

(11) *De Deo*, disp. 22, sect. 5.

(12) *Deus sciens*, disp. 6, sect. 1 et disp. 7.

(13) *De Deo*, disp. 3, quest. 3.

(14) Nemppe P. Kilber, *De Deo uno et trino*, disp. 3, art. 3.

(15) *Theologia naturalis*, propos. 42 et 43.

(16) *De Deo uno*, dissert. 3, cap. 1, art. 2, num. 145.

(17) *Deus sciens sine de scientia Dei*, controv. 2, disp. 7, sect. 2, paulo post initium. Cujus operis habeo exemplar typis excussum Venetiis anno 1738.

§ II.—UTRUM DEUS COGNOSCAT POSSIBILIA IN SE IPSO.

52. Expositis sentiētiis ad solvendam controversiam gradum facimus. Et primo inquirimus, utrum Deus cognoscat possibilια omnia in se ipso; quæstio vero, ut vides, non est exclusiva, sed tantum positiva. Nimirum non investigatur, utrum Deus in se ipso duntaxat cognoscat possibilια, sed utrum ea in se reapse cognoscat, ac proinde utrum falsa sit opinio Nominalium aliorumque negantium, Deum in se cognoscere possibilια.

PROPOSITIO 1.^a Deus possibilια omnia cognoscit in se ipso.

Deus possibilια
omnia cognoscit
in se ipso.

Hæc est expressa doctrina S. Dionysii, cujus en luculentissimum testimonium: *Divina mens omnia continet, ab omnibus segregata cognitione secundum causam in se ipso omnium scientiam præaccipiens, Non enim ex existentibus existentia discens, novit divina mens, sed in se et ex se ipsa secundum causam omnium scientiam præbabet, et præaccipit, non secundum visionem singulis se immittens, sed secundum unam causæ complexionem omnia sciens et continens... Igitur se ipsam divina sapientia cognoscens, cognoscit omnia immaterialiter materialia et indivisibiliter divisibilia, et multa unitive in ipso uno omnia et cognoscens et producens, etc.* (1). Quæ verba licet de rebus existentibus scripta sint, non minori vi applicantur ad possibilια, prout magis patebit ex dicendis (2). Quare frustra P. Vazquez (3) illorum efficacitatem eludere conatur (4); quia sanctus Scriptor non solum docet, Deum non uti speciebus

(1) S. Dionys. *De divin. nomin.*, cap. 7. Et lege commentarium S. Thomæ in hoc opusculum, lect. 3.

(2) Legantur interpretationes prædicti loci Dionysiani datas a S. Thomæ (loc. sup. cit.; et lib. 1.º *Contr. Gent.*, cap. 40; *de verit.*, quæst. 2, art. 4, fin. corp.), a Cyprissiota, S. Maximo aliisque apud P. Theophil. Raynaudum (loc. cit.). Cfr. Suarez, *De Deo*, lib. 2, cap. 25, num. 20.

(3) In 1.um part., disp. 60, cap. 4.

(4) Cfr. P. Joannes a S. Thomæ, *De Deo*, disp. 15, art. 3, *Respondent auctores oppositi*.

rerum creaturarum ad alia cognoscenda, sed præterea iterum et sæpius tradit illum ea cognoscere, quia causa est (vel actu, si sermo sit de creatis, vel potentia, si de possibilibus); et se cognoscendo aliorum quoque notitiam habere.

S. Thomas etiam multis in locis tradit hanc sentiētiā, cum rationem, cur Deus omnia alia distincte cognoscat, ex eo passim repetit, quod Deus sit causa, omnium in se perfectiones possidens. *Effectus enim, inquit, cognitio sufficienter habetur per cognitionem suæ causæ. Unde et scire dicimur unumquodque, cum causam ejus cognoscimus, ipse autem Deus est per suam essentiam causa essendi alitis. Cum igitur suam essentiam plenissime cognoscat, oportet ponere, quod et etiam alia cognoscat* (1). Et paulo post: *Quicumque cognoscit perfecte rem aliquam, cognoscit omnia, quæ de re illa vere possunt dici, et quæ ei conveniunt secundum suam naturam. Deo autem secundum suam naturam convenit, quod sit aliorum causa. Cum igitur perfecte se ipsum cognoscat, cognoscit se esse causam, quod esse non potest, nisi cognoscat aliquid causatum, quod est aliud ab ipso, nihil enim sui ipsius causa est* (2). Tum pergit sic: *Colligentes igitur has duas conclusiones, apparet Deum cognoscere se ipsum, quasi primo et per se notum, alia vero sicut in essentia sua visa: quam quidem veritalem expresse Dionysius tradit in VII. cap. de divinis nominibus, dicens: non secundum visionem singulis se immittit, sed secundum causam continentiam scit omnia. Et infra: Divina sapientia se ipsam cognoscens, scit aliam. Cui etiam sentiētiæ attestari videtur Scripturæ sacræ auctoritas, nam in psal. CI (v. 20), de Deo dicitur: Prospexit de excelso sancto suo, quasi de seipso excelso alia videns* (3). Quæ doctrina sæpe alias inculcatur a S. Doctore (4), qui etiam aliquando ex hoc eodem principio

(1) S. Thom. *Contr. Gent.*, lib. 1, cap. 40 initio. Cfr. ibid. cap. 66. *Athuc effectus...*

(2) S. Thom., *Contr. Gent.*, ibid. cap. 40. *Amplius...*

(3) S. Thom., ibid. Cfr. 1.º dist. 35, art. 3, ad 2.um

(4) Vide v. g. 1. p., quæst. 14, art. 5 et 6, in corp. et ad 1.um; et art. 17, corp.; 1.º *Contr. Gent.*, cap. 50; *de verit.*, quæst. 2, art. 3, corp. et ad 3.um; art. 4, corp. et ad 7.um; et art. 5. Cfr. 1.º dist. 35, art. 2, ad 3.um

concludit, divinam cognitionem non esse discursivam, quia videlicet *effectus suos in se ipso videt sicut in causa* (1). Non est autem omittendus locus ille, in quo S. Doctor declarandum sibi assumit modum, secundum quem divina essentia, una existens, est propria similitudo et ratio omnium intelligendorum: *Intellectus id, quod plura complectitur, potest accipere ut propriam rationem plurimorum, apprehendendo aliqua illorum absque aliis, potest enim accipere denarium ut propriam rationem novenarii, una unitate subtracta, et similiter ut propriam rationem singulorum numerorum infra inclusorum. Similiter etiam et in homine accipere potest proprium exemplar animalis irrationalis, in quantum huiusmodi, et singularium specierum ejus, nisi aliquas differentias adderet positivas. Propter hoc quidam philosophus, Clemens nomine, dicit, quod nobiliora in entibus sunt minus nobilium exemplaria. Divina autem essentia in se nobilitates omnium entium comprehendit; non quidem per modum compositionis, sed per modum perfectionis, ut supra ostensum est. Forma autem omnis iam propria, quam communis, secundum illud quod aliquid ponit, perfectio quaedam est, non autem imperfectionem includit, nisi secundum quod deficit a vero esse. Intellectus igitur divinus id, quod est proprium uniuscujusque, in essentia sua comprehendere potest, intelligendo, in quo ejus essentiam imitatur, et in quo ab ejus perfectione deficit unumquodque, utpote intelligendo essentiam suam ut inutilabilem per modum vitæ, et non cognitionis, accipit propriam formam plantæ: si verout inutilabilem per modum cognitionis, et non intellectus, propriam formam animalis, et sic de aliis. Sic igitur patet, quod essentia divina, in quantum est absolute perfecta, potest accipi ut propria ratio singulorum, unde per eam Deus propriam cognitionem de omnibus habere potest* (2).

(1) S. Thom. 1 p., quest. 14, art. 7, fin. corp.; *de verit.*, quest. 2, art. 3 ad 3.um Cfr. lib. 1 *Contr. Gent.*, cap. 55, *Item, vis cognoscitiva...*

(2) S. Thom. *Contr. Gent.*, lib. 1, cap. 54. Cfr. *ibid.*, cap. 67, *Per has igitur rationes...* et 1 p., quest. 14, art. 3, ad 6.um; art. 11, corp. prope fin.; quest. 13, art. 3, prop. fin.; quest. 12, art. 3.

Quam ad rem legi quoque possunt S. Bonaventura (1); Albertus M., Alexander Halensis aliique antiquiores Scholastici (2).

Prima pars: *Deus possibilis omnia cognoscit in se ipso*, probatur duplici argumento, quod ex allatis S. Thomæ testimoniis desumitur. 1.º Deus ratione suæ omnipotentiae est virtus sufficientissima ad producenda possibilis omnia, et omnipotentem hanc suam virtutem perfectissime comprehendit. Atqui impossibile est causam aut virtutem aliquam perfectissime comprehendere, quin cognoscantur effectus, qui ab illa profluere queunt. Ergo...

Consequentia bona est, et Major patet quoad utramque partem; quoad primam quidem ex inferius dicendis, quia omnipotentia est virtus infinita, quæ, cum nullis claudatur limitibus, potest extendere sese ad omne intrinsece possibile; quoad alteram vero ex supra demonstratis de perfectione divinæ intellectionis. Minor etiam demonstrata manet in primo *Theodiceæ* volumine, cum ratio comprehensionis declararetur (3).

Prob. 2.º Simili modo instituitur altera probatio. Causa exemplaris nequit perfecte comprehendere, nisi cognoscantur omnia exemplata, quæ illius imitationem similitudinemque referant. Atqui essentia divina est exemplar omnium possibilium, possibilis vero sunt naturæ ac rationes, quæ divinam essentiam imitari valent. Ergo impossibile est, ut Deus suam videat essentiam, quin cognoscat in ea possibilis omnia.

Prob. 3.º Verbum divinum, ut docent communissime Theologi, procedit ex cognitione omnium possibilium, ideoque sicut est substantialis imago divinitatis, ita etiam est repræsentativum cunctorum possibilium. Ergo fieri nequit, ut Deus Verbum videns, in illo non cognoscat etiam possibilis.

Huc quoque recidit illa probatio, qua Deus dicitur videre possibilis in scientia sua. Certum quippe est, Deum

(1) 1.º dist. 30, art. 1, quest. 1.

(2) Apud P. Didacum Ruiz de Montoya, *De scientia Dei*, disp. 10, sect. 6, num. 2.

(3) Vide *Theodic.* vol. 1.um, num. 200, pag. 659 seqq.

cognoscere possibile, prout in præcedenti articulo demonstratum reliquimus. Certum pariter est, scientiam divinam esse ipsam essentiam Dei. Ergo cum Deus cognoscat suam essentiam, non solum quatenus natura quaedam est, sed etiam quatenus est scientia vel cognitio rerum omnium, non potest se ipsum intueri, quatenus est scientia, quin videat simul possibile omnia in se ipso clarissime perfectissimeque representata.

Dices, hinc solum sequi, possibile cognosci a Deo in sua essentia representata, ex quo tamen formaliter, non constat illa vere esse possibile; sola enim representatio mentalis non est certum indicium veritatis objectivæ rei representatæ. Verum difficultas hæc, quæ vim habere potest in creato intellectu, qui sæpe vanis illuditur rerum imaginibus, nihil valet in intellectu infinito, cui repugnat metaphysice omnis intentionalis representatio, quæ non verissime fidelissimeque referat reale objectum.

Prob. 4.º Quia possunt angeli et Beati videre possibile in essentia divina, itemque in omnipotentia et in Verbo, quemadmodum docent Theologi cum multis Patribus: quam ad rem revocari in memoriam potest distinctio angelicæ cognitionis in matutinam et vespertinam a S. Augustino inventa ad designandam notitiam illam, per quam angeli vident res in Verbo, et aliam, per quam easdem contemplantur per naturales species secundum proprias naturas, quarum primam dixit S. Doctor matutinam, alteram vespertinam (1). Ergo a fortiori Deus poterit cognoscere possibile in se ipso,

Dens tripliciter cognosci possibile in se ipso; tamquam in exemplari, tamquam in omnipotentia vel in essentia, prout est virtus, et tamquam in Verbo.

Quæ quum ita sint, tripliciter vel potius quadrupliciter potest Deus possibile cognoscere in se ipso tamquam in medio: α) in sua essentia tamquam in exemplari secundum infinitam possibilitum varietatem imitabili; β) in sua omnipotentia vel in essentia, quatenus est virtus terminabilis ad possibile, producendo illa. Et hæc duo media indigentur, quando veteres cum S. Thoma solent dicere, Deum cognoscere alia in se tamquam in earum causa. γ) In Verbo

(1) Vide S. Thom. 1^a p., quæst. 58, art. 6; de verit., quæst. 8 art. 16.

tamquam in notionali termino producto per cognitionem substantiæ divinæ ac possibilitum omnium. Ac demum in substantiali et communi cognitione Dei, quatenus est species expressa omnium rerum ab eo cognitarum.

Cæterum secundum ea, quæ initio notavimus de iis, quæ in alio tamquam in medio cognoscuntur, Deus cum se ipsum et possibile in se cognoscit, non duos elicit actus, sed unum duntaxat terminatum ad diversa objecta ita inter se connexa secundum cognoscibilitatem, ut cognitio unius, nempe Dei, secum ferat ex merito et exigentiæ suæ perfectæ cognoscibilitatis cognitionem aliorum, videlicet possibilitum, quæ in eo tamquam medio cognoscuntur.

Probe autem notat P. Franciscus Suarez, modum hunc cognoscendi possibile in se tamquam in Verbo, vel idea, vel expressa specie, non posse esse primum, sed quasi secundarium ac reflexum. Et ratio est, quia ut Deus alia videat in sua essentia tamquam in Verbo, prius ratione supponendum est essentiam suam esse Verbum; est autem Verbum, quatenus cognoscit, seu idealiter exprimit objectum. Cognitio ergo referens res in Verbo præsupponit aliam cognitionem, ad quam comparatur sicut actus reflexus ad directum: ac proinde prima ac directa cognitio rerum in Deo non potest esse cognitio in Verbo (1).

Probatur secunda pars: *Deus cognoscit possibile in se tamquam in causa efficiente et exemplari, non vero tamquam in speculo, sequitur ex dictis; estque contra quosdam veteres, qui, ut refert S. Thomas (2), opinabantur ipsam mentem divinam, in qua omnes rerum rationes relucent, esse speculum quoddam; et dici æternitatis speculum ex hoc quod est æternum, quasi æternitatem habens. Dicunt igitur, quod istud speculum videri potest dupliciter. Vel per essentiam suam, secundum quod est beatitudinis objectum; et sic non videtur nisi a beatis, vel simpliciter; vel secundum quid, sicut in raptu; vel prout in eo resultant rerum similitudines, et sic proprie videtur ut speculum. Et hoc modo dicunt speculum æternitatis visum ab Angelis ante suam beatitudinem, et a Prophetis.* Hæc tamen

Cum unum in alio cognoscitur, non duo, sed unus duntaxat elicitur actus, ad diversa objecta terminatus.

Cognitio possibilitum in verbo est cognitio quasi secundaria et reflexa.

(1) Suarez, de Deo, lib. 3, cap. 2, num. 20.

(2) S. Thom. de verit., quæst. 12, art. 6.

opinio, quamvis et ipse S. Thomas non semel (1) et alii soleant interduam divinam essentiam comparare speculo, in quo aliæ res relucent; communissime deseritur a Philosophis ac Theologis. Utque ratio melius percipiatur, notandum est cum ipso S. Doctore, quod *speculum, proprie loquendo, non invenitur nisi in rebus materialibus, sed in rebus spiritualibus per quamdam transumptionem dicitur per similitudinem acceptam a speculo materiali; ut scilicet in rebus spiritualibus dicatur esse speculum id, in quo alia representantur, sicut in speculo materiali apparent formæ rerum visibilium* (2).

Probatur jam assertum. Duo spectant ad rationem speculi proprie sumpti, quatenus est medium, in quo res aliæ videntur: primum, quod in eo resultent species ex rebus ipsis representatis, illæ enim non aliter percipiuntur nisi quia radii lucis in ejus superficie reflexi ad oculos perveniunt: alterum, quod imagines rerum sunt in speculo distinctæ invicem secundum proprias formas et rationes. Atqui nihil horum convenire potest essentiæ divinæ, quatenus est medium, in quo possibilia cognoscuntur. Ergo...

Consequentia bona est, et Major patet; Minor vero vix eget probatione. Namque primo Deus ut videat alias res in sua essentia, non debet, nec potest accipere ulla species in essentia sua resultantes; sed sola sua essentia vices gerit pro qualibet re cognoscenda, quemadmodum superius probatum reliquimus. Deinde, quia in essentia divina non sunt aliæ res quasi depictæ secundum distinctas ac peculiares earum formas et lineamenta, sed omnia continentur unite indivisibiliter eo pacto, quo effectus continentur in causa, et exemplata in exemplari eminentiori. *Res non sunt in essentia divina, inquit Angelicus, sicut actu distinctæ, sed magis in eo omnia sunt unum, ut Dionysius dicit* (cap. V de divin. Nomin. parum ante med.), *per modum quo multi effectus univertur in una causa. Imagines autem in speculo resultantes sunt ibi in actu distinctæ; et ideo modus, quo res omnes sunt in essentia divina, similior est modo quo sunt effectus in causa, quam modo*

(1) Vide v. g. 1 p., quæst. 12, art. 8, ad 2.^{am}, quæst. 14, art. 5; 3.^a, dist. 14, quæst. 1, art. 1, solut. 4, ad 1.^{am}

(2) S. Thom. *De verit.*, loc. cit.

quo sunt imagines in speculo. Non est autem necessarium, quod quicumque cognoscit causam, cognoscat omnes effectus, qui possunt ex ipsa produci, nisi comprehendat ipsam; quod non contingit alicui intellectui creato, respectu divinæ essentiæ. Unde in solo Deo necesse est, ut ex hoc quod per essentiam suam videt, omnia cognoscat, quæ facere potest. Unde et eorum effectuum, qui ex ipsa producti sunt, tanto aliquis plures cognoscit videndo essentiam Dei, quanto plenius eam videt; et ideo animæ Christi, quæ super omnes creaturas perfectius videt Deum, attribuitur, quod omnia cognoscat, præsentia, præterita et futura; aliis autem non, sed unusquisque per mensuram, qua videt Deum, videt plures vel pauciores effectus ex ipso (1).

(1) S. Thom., *De verit.* quæst. 8, art. 4. Preclare etiam alibi: *Hæc opinio* (asserens res a Deo videri in se tamquam in speculo) *non videtur... rationabilis, propter duo. Primo, quia ipsæ species rerum in mente divina resultantes non sunt aliud secundum rem ab ipsa essentia divina; sed hujusmodi species vel rationes distinguuntur in ipsa secundum diversos ejus respectus ad creaturas diversas. Cognoscere igitur divinam essentiam et species in ipsa resultantes, nihil est aliud, quam cognoscere ipsam in se et relata ad aliud. Præterea est autem cognoscere aliquid in se, quam prout est ad aliud comparatum: unde visio, qua Deus videtur, ut est rerum species, præsupponit illam, qua videtur, ut est in se essentia quædam, secundum quod est objectum beatitudinis. Unde impossibile est, quod aliquis videat eum, secundum quod est species rerum, et non videat eum secundum quod est beatitudinis objectum. Secundo, quia species alicujus rei invenitur in alio dupliciter: uno modo sicut præexistens ante rem, cujus est species, alio modo sicut a se ipsa resultans. Illud igitur, in quo apparent species rerum ut præexistentes ad rem, non potest proprie speculum dici, sed magis exemplar. Illud autem speculum potest dici, in quo rerum similitudines a rebus ipsis resultant. Quia vero in Deo sunt species vel rationes rerum non resultantes a creaturis, nusquam invenitur dictum a Sanctis, quod Deus sit rerum speculum, sed magis quod ipse res creatæ sunt speculum Dei, prout dicitur I Corinth., XIII, 12: Videmus nunc per speculum in ænigmate; et sic etiam Filius dicitur esse speculum Patris, prout a Patre in ipso species Divinitatis recipitur, secundum quod habetur, Sap. VII, 26: Speculum sine macula Dei majestatis et imago bonitatis illius. Quod autem a Magistro dicitur, *Prophetas in speculo æternitatis videre, non sic intelligendum est, quasi ipsam Deum æternum videant, prout est speculum verum; sed quia aliquid creatum intuentur, in quo ipsa æternitas Dei representatur; ut sic speculum æternitatis intelligatur, non quod est æternum, sed quod est æternitatem representans.* S. Thom., *de verit.*, quæst. 12, art. 6.*

Quando ergo visio rerum in essentia comparatur visioni in speculo, comparatio in hoc duntaxat tenet, quod, sicut speculum est medium, in quo alia videntur, ita ut quicumque speculum intueatur, videat beneficio speculi res ibi relucens, ita etiam essentia divina est medium, in quo Deus creata cognoscit, ita ut nequeat se videre, quin videat omnia contenta in virtute omnipotentiae suae, ac possibiles omnes participationes imitationesque essentiae illius infinitae, quae omnium creabilium est exemplar inexhaustum (1).

Objectiones
soluuntur.

53. **Objic. 1.º** Ut Deus videat in sua essentia possibilia, debet cum illis necessario connecti. Atqui non potest dari connexio necessaria inter divinam essentiam et creaturas. Ergo Deus non potest in sua essentia cognoscere possibilia. Major patet ex praenotatis in limine hujuscere questionis; jam enim praemonuimus, ut aliquid in alio tamquam in medio videatur, necesse esse, ut objectivam cum illo connexionem habeat, et sic ex vi illius cognoscatur. Minor vero probatur, quia magis necessarium non potest necessario connecti cum minus necessario. Atqui essentia divina est summe ac magis necessaria, quam possibilia, utpote quae totam suam necessitatem participant a Deo. Ergo Deus non potest necessariam habere connexionem cum possibilibus. Haec est una ex rationibus Patris Vazquez aliorumque.

Respondeo, conc. Major., *neg.* Minor; quamvis enim multi opinantur cum Scoto, Deum non connecti necessario cum possibilibus, at contrarium verosimilius est, ut probabitur in sequenti articulo. Atque haec responsio preferenda videtur illorum solutioni, qui contendunt, etiamsi essentia divina non connecteretur cum possibilibus, adhuc posse Deum in illa cognoscere ista, quia in ea aliquo modo continentur.

(1) Cir. Ferrariensis (In lib. 1.um *Contr. Gent.*, cap. 49, *Ad hujus evidentiam...*) Cajetan. (In 1. p., quest. 12, art. 8, *Ad evidentiam hujus...* et quest. 14, art. 5, *Ad evidentiam hujus difficultatis...*), Suarez (*De Deo*, lib. 2, cap. 25, num. 44), Valentia (In 1. p., disp. 1, quest. 12, punct. 6, *Hinc patet primo...*), Ruiz de Montoya (*De scient. Dei*, disp. 10, sect. 7, num. 2), Nicolaus Martinez (*Deus sciens*, controv. 2, disp. 6, sect. 1, ab init.).

Ad Minoris probationem non eadem est omnium scriptorum responsio propter diversitatem opinionum circa veritatem illius asserti: *Magis necessarium connecti non potest cum minus necessario*. P. Suarez alique multi concedunt assertum, ideoque solvunt praedictam probationem *negando* Minorem, videlicet *negando* Deum esse magis necessarium possibilibus eorumve possibilitate. Thomistae, ut Joannes a S. Thoma (1), cardin. Gotti (2), Billuart (3) et plures etiam nostris, ut P. Jacobus Granado (4), negant praedictum assertum; alii, ut P. Nicolaus Martinez (5), utramque sententiam, optimo sane consilio, componere nituntur nam distincta duplici necessitate, intrinseca altera, altera extrinseca, statuunt magis necessarium non posse connecti cum eo, quod est minus necessarium, sive intrinsece sive extrinsece, posse tamen cum minus necessario intrinsece, dummodo reddat illud aequè necessarium extrinsece. Intrinseca necessitas est illa, quae nascitur ex ipsa rei natura; extrinseca vero illa, quae derivatur ex principio aliquo sibi extrinseco. Et negari nequit saepe res in se absolute non necessarias, sed prorsus contingentes atque indifferentes, necessarias reddi extrinsece, nimirum ex principio aliquo sibi prorsus extrinseco, ratione cujus, quamvis in se ipsis non fuerint mutatae, non possunt tamen aliter esse. Sic si Deus promittat aliquid, illud jam necessarium redditur propter divinam fidelitatem atque infallibilitatem; simili modo licet contingens sit in se, Petrum salvari, tamen si Deus id decernat, jam salus Petri, non quidem intrinsece, sed extrinsece necessaria est; itemque infinita facta futura in se contingentia, necessaria fiunt necessitate extrinseca et suppositionis ac consequentiae. Haec ergo tertia sententia concordat cum secunda in asserendo magis necessarium connecti posse cum minus necessario intrinsece, sed contendit, eo ipso refundere in illud suam necessitatem, ut denominetur, et sit aequè necessarium extrinsece propter connexionem cum magis

Quoniam
intrinsicam,
quoniam extrin-
seca necessitas

(1) In 1.um part., quest. 12, disp. 15, art. 3 in solution. argumentor., paragr. *Deinde respondetur...*

(2) *De Deo*, tract. 4, quest. 3, dub. 3, paragr. 2, num. 7.

(3) *De Deo*, dissert. 5, art. 4 in responsion. ad *Obj. 1.^{am}*

(4) *De scientia Dei*, disp. 1.

(5) *Deus sciens*, controv. 2, disp. 4, sect. 3; et disp. 6, sect. 2 fin.

necessario. Quare secunda et tertia sententia non videntur re discrepare, sed tantum in modo loquendi, et utramlibet priori equidem præferendam esse arbitror. Et sic

Ad Minoris probationem responderi potest in forma, *negando* Majorem, vel *distinguendo* secundum declaratam duplicis necessitatis distinctionem. Et *concessa* Minore, *neg.* conseq. Concedendum enim est minorem esse necessitate Dei necessitatem possibilem, utpote participatam ac derivatam ex illa. Nec mirum absurdumve videri debet magis necessarium cum intrinsece minus necessario connecti, cum plura suppetant hujuscemodi connexionis exempla. Namque essentia rei magis necessaria est, quam proprietates et nihilominus cum iisdem necessario connectitur; principia etiam magis necessaria sunt conclusionem, cum qua tamen connectuntur, secus enim non liceret in bona consequentia ex principiis inferre conclusionem. Ratio vero est, ut argumentatur P. Nicolaus Martinez, quia «ideo causa magis necessaria in existendo non posset connecti cum effectu minus necessario, quia effectus minus necessarius refunderet suum defectum necessitatis in causam. Atqui hoc est falsum, ut probatum est, siquidem causa magis necessaria communicat excessum suæ necessitatis effectui. Non enim negari potest, quod effectus; est magis necessarius, quo causam habet in se magis necessariam intrinsece, si causa est connexa cum effectu; et nunquam auditum est, quod causæ necessitas in existendo et in causando minuat ex contingentia intrinseca effectus secundum se considerati. Confirmatur, quod lux sit oritura crastina die in nostro hemisphærio, si secundum se intrinsece consideretur, est contingens pure, et nullam necessitatem habens; at si consideretur in sole et motu solis tamquam in causa, eandem necessitatem habet, ac habet sol in suo motu et vi causativa lucis; nec potest dici, quod contingentia et indeterminatio effectus refundatur in solem aut motum solis, potest tamen dici, quod necessitas solis quoad motum et vim productivam refundatur in lucem, et participetur a luce, quapropter eadem necessitate, qua necessarium est, solem moveri, et causare lucem, eadem prorsus est necessarium, effectum futurum. Ergo universaliter loquendo necessitas causæ refunditur in effectum, et

participatur extrinsece ab effectu, contingentia vero effectus secundum se et intrinsece considerati non præjudicat necessitati causæ; ergo major necessitas causæ communicatur effectui, cum quo causa connectitur, minor vero necessitas effectus, cum quo causa connectitur, in nullo præjudicat majori necessitati causæ» (1). Verum hæc clariora fient, cum probanda erit in proxime insequenti articulo connexio Dei cum possibilibus.

Dices. Ens supremum et absolutum non potest dependere ab alio. Atqui unum necessario connecti cum alio perinde est, atque dependens reddi ab illo. Ergo impossibile est, ut Deus cum possibilibus connectatur.

Respondeo, *neg.* Minor. Aliud enim est connecti cum alio, et aliud dependere ab illo. Quamvis enim omnis dependentia importet connexionem, non tamen vicissim omnis connexio importat dependentiam saltem mutuam in utroque extremo. «Sic essentia connectitur cum proprietatibus, signatum cum signo, scitum cum sciente: et tamen nec essentiam dicit ordinem ad suas proprietates, nec dependet ab illis, nec signatum ad signum, neque scitum ad scientem refertur, aut dependentiam dicit, sed e contra. Similiter pater connectitur, in quantum pater, cum filio, et tamen pater non dependet a filio, neque filius, ut talis a patre, quia relativa sunt simul natura. Connexio igitur ex propria ratione formalis solum dicit, quod si unum est, debeat esse et aliud, seu unum esse non posse sine alio: quod ex terminis non dependentiam dicit neque respectum, saltem ex parte utriusque extremi, sed necessariam coexistentiam» (2).

Objic. 2.º cum eodem P. Vazquez. Non ideo Deus omnia scit, quia est omnipotens, sed potius e converso, ideo est omnipotens, quia scit omnia; namque scientia nostro modo concipiendi præcedit omnipotentiam. Atqui si Deus in sua omnipotentia cognoscit possibilea, ideo scit omnia, quia est omnipotens. Confirmatur, quia etiamsi per impossibile Deus non esset omnipotens, profecto cognosceret possibilea.

(1) P. Nicolaus Martinez, loc. cit., *Sit tertia conclusio...* apud quem plura, si vis, in hanc rem require.

(2) Gardin. Gotti, loc. cit., num. IX.

Respondeo, *neg.* Majorem relate ad cognitionem omnipotentiae ac possibilium. Nam certum est, divinam scientiam terminari quoque ad cognitionem omnipotentiae, ac negari nequit, quin Deus ideo sciat se omnipotentem, quia est omnipotens, non vero e converso ideo sit omnipotens, quia scit se omnipotentem; sicut ideo scit Deus se immensum esse atque aeternum, quia est reapse immensus et aeternus. Ergo simili modo, quoniam jam ostendimus in omnipotentia cognosci posse possibilium, ideo dicendus est Deus ea cognoscere in omnipotentia, quia omnipotens est, non autem e converso. Ad probationem autem respondeo, scientiam quidem, nostro modo concipiendi, priorem esse in ordine ad operationem actualem, supposita distinctione scientiae ab omnipotentia, quia non potest haec prodire ad actualem operationem nisi praelucente ac dirigente scientia; ac in ordine ad cognitionem, de qua nostra versatur controversia, non praecedit scientia omnipotentiam, saltem universaliter, quia ut jam notavimus non ideo est Deus omnipotens, quia est sciens aut cognoscens, sed certissime ideo est sciens, omnipotentiam (et quidquid cum ea connectitur), quia est re vera omnipotens.

Ad confirmationem respondeo, exinde solum sequi, quod divina omnipotentia non sit unicum medium cognoscendi possibilium. Et jam vidimus, haec posse cognosci etiam in divina essentia, quatenus est exemplar in infinitum imitabile secundum inexhaustam varietatem specierum atque individuatorum possibilium.

Objic. 3.º cum eodem. Nihil esse potest medium cognoscendi alia, nisi contineat illa, vel certe nisi sit ejusdem cum illis rationis. Atqui essentia divina non est ejusdem rationis cum possibilibus. Ergo.... Et confirmatur, quia simile simili cognoscitur. Ergo dissimile non potest esse medium cognoscendi rem dissimilem.

Respondeo ad primam partem Majoris, *distinguendo*: nihil esse potest medium cognoscendi alia, nisi contineat illa vel formaliter vel eminenter ac virtualiter, *conc.*; nisi contineat illa formaliter, *neg.* Et alteram partem Majoris *nego.* Et concessa Minore, *nego* consequentiam. Caeterum *instari* posset argumentum contra ipsum Patrem Vazquez,

qui concedit, ut supra retulimus, Deum cognoscere possibilium in verbo suo, vel in sua essentia, quatenus est cognitio et species expressa eorumdem; et nihilominus non, puto, concedet verbum esse ejusdem rationis cum possibilibus.

Confirmationis antecedens *distinguo*. Simile simili cognoscitur in cognitione directa et immediata, *trans.*; in cognitione indirecta et mediata, *subdist.*: simile cognoscitur perfecte et univoce simile, *nego*; simile cognoscitur saltem imperfecte atque analogice simili, *conc.* *Distinguo* etiam consequens: dissimile non cognoscitur omnino dissimili, *trans.*; dissimile non cognoscitur dissimili, quod sit simul analogice simile, cum excessu perfectionis, *nego* (1). Et insuper noto, si objecto quidpiam valerit, aequae probaturam esse, quod nequeat Deus alia videre per suam essentiam instar speciei vel medii *quo*, nam etiam respectu speciei aequae valet proloquium illud, secundum quod simile cognoscitur simili.

Objic. 4.º Cognoscere rem in causa est cognoscere illam discursive. Atqui repugnat Deo discursiva cognitio. Ergo neque potest quidpiam cognoscere in causa: quo pacto cognosceret profecto possibilium, si in se ipso illa cognosceret.

Respondeo, *dist.* Major. Cognoscere aliquid in causa diversis cognitionis actibus, unum ex alio inferendo, *conc.*; uno eodemque actu attingente causam et effectum propter mutuum connexionem, *neg.* Et *contradistincta* Minore, *distinguo* simili modo conseq.

§ III.—UTRUM DEUS COGNOSCAT ETIAM POSSIBILIA IMMEDIATE IN SE IPSIS.

54. In praecedenti paragrapho probatum manet, deserendam esse opinionem initio hujus quaestionis secundo loco relata, illorum nempe qui negant posse cognosci possibilium in Deo divinave essentia; restat nunc investigare, utrum possibilium cognosci valeant solum in Deo, quemadmodum contendunt patroni primae sententiae, an vero possint etiam directe atque immediate in se ipsis prospici, quae est doctrina

Status
quaestionis

(1) Cfr. *Theodic.* vol. 1.mo, num. 77, pag. 249.

et patroni
sustentent
asserentis.

Assertum
Gonet minus
verum
judicatur.

eorum, quos postremo commemoravimus. In his vero recensentur non solum plerique nostratum, sed etiam Scotistae communiter. Quare non omnino verum est, quod P. Joannes B. Gonet S. P. O. insinuat (1), cognitionem aliorum in se ipsis Deo ideo concedi ab Eximio Doctore aliisque, ut possint scientiam mediam seu cognitionem futurorum independentem a decreto divino tueri, eademque cognitionem aliorum in se ipsis a Thomistis cæterisque scientiæ mediæ impugnatibus denegari. Verum est, quod opinio isthæc juvet ad propugnandam scientiam mediam, quia si Deus potest cognoscere possibilia in se ipsis, poterit quoque futura conditionata pariter cognoscere absque ullis Thomisticis decretis; nihilominus etiam verum est, P. Franciscum Suarez, cæteroquin accerrimum scientiæ mediæ propugnatorem, loquendo de possibilibus, tamquam probabiliorum secutum fuisse sententiam negantem illa cognosci a Deo posse in se ipsis (2). Et verum pariter est, Scotistas, quamvis non tueantur scientiam mediam, communiter tamen probare, quod Deus possibilia in se ipsis cognoscat, quemadmodum ex Nicolao Martinez et Struggl retulimus. Et hæc ideo solum notata volumus, ne quis a P. Goneto deceptus, arbitretur cognitionem possibilem in se ipsis aut a solis scientiæ mediæ patronis asseri, aut a solis Thomistis impugnari posse.

Deus possibilia
cognoscit
etiam immediate
in se ipsis.

55. PROPOSITIO 7.^a Possibilia Deus etiam in se ipsis immediate cognoscere videtur.

Ante probationem tria notata velim: 1.º sermonem hic esse de solis possibilibus, in quibus major videtur esse difficultas. Nam de futuris actu aliquando existentibus ac de futuris conditionatis singillatim mox, Deo volente, disputandum est. 2.º Cum dicitur Deus videre possibilia immediate *in se ipsis*, nullatenus significatur ea cognosci per species proprias ipsarum ex iisdem acceptas; in hoc sensu nulla potest esse controversia inter catholicos, quemadmodum ex superius probatis innotescit, siquidem Deus a nullo objecto moveri aut quasi fecundari ac determinari potest, ut illud intelligat,

Notanda in
antecessum.

(1) *Clypeus thomist.*, tom. 1, tract. 3, disp. 2, art. 2.

(2) Suarez, *De Deo*, etc., lib. 3, cap. 3, num. 14.

sed essentia sua sibi *instar* speciei est pro omnibus rebus cognoscendis (1). 3.º Denique cum *immediate* possibilem *in se ipsis* cognitionem vindicamus, nolimus Deo asserere tantum cognitionem possibilem, quæ terminetur ad *esse* ac proprias eorum rationes dictinctissime intelligendas, de quo etiam nulla est inter Scholasticos controversia, omnes enim uno ore rejiciunt Aureoli commentum, arbitrantis Deum possibilia non secundum proprias eorumdem rationes cognoscere, sed solum secundum eminentiale *esse*, quod in Deo habent, sicut initio hujus articuli retulimus (2). Hoc ergo unum nunc per immediatam possibilem cognitionem in se ipsis evincere intendimus, Deum ea cognoscere non solum propter connexionem ac dependentiam, quam habent cum sua causa modo explicato in præcedenti paragrapho, sed etiam propter propriam eorumdem veritatem, ita ut etiamsi per impossibile non connecterentur cum divina essentia, nihilominus divina mente non minus distincte ac perfecte repræsentarentur. Fere sicut inferius probabimus, Deum futura contingentia cognoscere *in se ipsis*, non propter dependentiam a suis causis, sed secundum propriam eorum entitatem. Jam

Probatur propositio. Intellectus infinite cognoscitivus non solum debet cognoscere omnia, sed etiam omni modo, quo cognoscibilia sunt, nisi forte naturaliter insitam atque inseparabilem afferat imperfectionem. Atqui α) divinus intellectus est infinite cognoscitivus, et β) possibilia sunt etiam in se ipsis cognoscibilia, nec γ) immediata eorum cognitio ullam affert necessariam atque inseparabilem imperfectionem. Ergo.....

Major patet, quia intellectui infinite cognoscitivo summa perfectio in cognoscendo tribuenda est; perfectius autem est rem omnibus modis, imperfectionem non continentibus, quam uno tantum modo cognoscere.

Minor probatur per partes. Et primo quidem α) quod *divinus intellectus infinite cognoscitivus sit*, demonstratione non indiget ex probatis in præcedenti volumine. Deinde β) *possibilia sunt in se ipsis cognoscibilia*, tum quia in se ipsis,

(1) Vide supra hujus voluminis, num. 29, pag. 93 seqq.

(2) Supra num. 5, pag. 147.

prout a Deo distincta, habent entitatem aliquam et veritatem, secundum quam profecto cognoscibilia sunt, et suscipere per enuntiationem queunt plura prædicata, ut v. g. esse imitationes essentiae divinæ, etc.; tum quia ipsæ res aliquando existentes, quæ profecto in se cognoscibiles sunt, prout inferius demonstrabitur, non discrepant a possibilibus secundum notas intelligibiles essentiam constituentes, ideoque secundum objectivam veritatem, sed tantum secundum statum; tum quia possibilia cognoscuntur etiam immediate in se ipsis, et non solum in causa, ab intellectu creato, quod profecto fieri non posset, nisi haberent in se ipsis intelligibilitatem. Præclare S. Thomas: *Proprium objectum intellectus est ens intelligibile, quod quidem comprehendit omnes differentias et species entis possibilis; quicquid enim esse potest intelligi potest* (1). Demum γ *immediata possibilium cognitio in se ipsis nullam affert Deo imperfectionem*; quia imperfectio proveniret vel ex ipsa representatione possibilium, vel ex modo representationis intuitum directe convertendo ad illa, vel ex eo quod ejusmodi representatio requireret speciem ex ipsis possibilibus receptam, aut certe importaret actum representationis distinctum ab actu, quo illa representantur in causa: neque enim aliud imperfectionis caput occurrit. Atqui non 1.º *ex ipsa representatione*, nam representatio intentionalis rei de se semper affert perfectionem, excluditque imperfectionem ignorantiae, quæ semper dedecet Deum. Quod si possibilem representatio vel intellectio de se imperfectionem afferret, nec posset Deus illa vel in sua essentia cognoscere. Nec timenda est imperfectio ex vilitate objecti cogniti. Nam *tripliciter intellectus divinus posset vilificari, si intelligeret vilia: uno modo, si informaretur similitudine (specie) illius vilis: secundo, si simul cum illo vilis non posset intelligere nobile: tertio, si alia operatione intelligeret et vilius et nobilius. Sed hæc omnia remota sunt ab ipso (Deo): unde sua operatio est perfectissima, quæ una et eadem existens, talis est, quod per eam*

Non Deum dedecet cognitio rerum creaturarum et objecti vilitate.

(1) S. Thom., *Contr. Gent.* lib. 2, cap. 68, *Hoc autem sic manifestum...*

ipse se ipsum cognoscit et omnia alia (1). 2.º *Neque ex modo representationis*, quia tum dedeceret possibilem cognitio in se ipsis, cum ea representatio diminute aut præcise exhiberet possibilia, videlicet non manifestando continentiam eorum in divina essentia, vel dependentiam ab illa. Atqui cognitio, quam tuemur, possibilem in se ipsis non est diminuta et præcisa, sed representat illa comprehensiva cum sua essentiali relatione dependentiæ a divina essentia. Nimirum Deus et possibilia cum omnibus suis mutuis relationibus, nisi vehementer fallor, bifariam representari possunt: primo ita ut intuitus divinus immediate figuratur in essentia, illamque attingat prout continentem possibilia instar causæ efficientis et exemplaris modo paulo ante declarato; et hoc est cognoscere possibilia mediate, seu in Deo tamquam in causa vel medio in quo. Secundo Deus et possibilia possunt representari ita, ut intuitus divini intellectus figuratur in possibilibus agnoscens in illis relationem effectus et exemplati respectu divinæ essentiae; et hoc est cognoscere possibilia in se ipsis. In utraque cognitione, si comprehensiva sit, sicut est omnis cognitio Dei, terminus *adequate* representatus est ipse Deus et possibilia cum suis connexionibus ac relationibus; sed modus est diversus, quia in priori cognitione possibilia certantur in virtute illorum productiva et in exemplari, in altero vero non. Sed nec in hoc altero modo cognoscendi exhibetur objectum imperfecte, diminute vel præcise. 3.º Porro *nec modus hic cognoscendi habet imperfectionem ex eo, quod requirat speciem ex ipsis possibilibus receptam*. Jam enim ostendimus supra, Deum in sua essentia habere, quicquid requiritur ad cognoscendum se et alia sive tamquam virtus cognoscitiva, sive tamquam concursus objectivus, unde non indiget aliunde emendicata specie ad quidpiam cognoscendum, sed ipse sibi sufficientissimus est ex sola sua essentia (2). 4.º *Nec demum cognitio possibilem in se ipsis ponit in Deo actum distinctum*, quia unus est in illo actus infinitæ virtualitatis, qui potest omnia simul et omnibus possibilibus modis representare.

(1) S. Thom. 1.º dist. 35, quæst. 1, art. 2, ad 2.um Cfr. 1.º *Contr. Gent.*, cap. 70, *Adhuc vilitas...*

(2) Vide supra hujus voluminis num. 29, pag. 63 seqq.

Confirmatur. Intellectus infinite perfectus potest ac debet cognoscere, quidquid habet in se cognoscibilitatem. Atqui possibilia etiam in se ipsis, et prout sunt terminus omnipotentiae atque exemplaris divini, habent cognoscibilitatem. Ergo asserenda est Deo cognitio possibilium in se, saltem donec ostendatur repugnantia.

Objectiones
soluuntur.

56. **Obicies 1.º** In Deo, utpote infinite perfectio, non est admittendus duplex modus cognoscendi, quorum alter sit perfectior, alter minus perfectus. Atqui modus cognoscendi alias res in divina essentia est longe perfectior, quam modus cognoscendi in se ipsis. Unde etiam secundum S. Augustinum cognitio creaturae in se ipsa decolorator est, quam cum in Dei sapientia cognoscitur veluti in arte, per quam facta est. Et sic *multum interesse*, scribit S. Doctor, *inter cognitionem rei cuiuscumque in Verbo Dei et cognitionem ejus in natura ejus, ut illud merito pertineat ad diem, hoc ad vesperam* (1). Unde manavit divisio illa cognitionis angelicae in matutinam et vespertinam, quarum prior est cognitio, qua Beati angeli vident res in Verbo, vespertina vero, qua cognoscunt easdem in propriis naturis (2). Ita fere Gonet (3).

Respondeo, dist. Major. In Deo non est admittendus duplex modus cognitionis, quorum alter sit perfectior, alter minus perfectus in se ipso et subjective, *conc.*; perfectione vel imperfectione se tenente ex parte duntaxat objecti representati, *neg.* Et *contradist.* Minore, *nego* conseq. Nec urgent probationes. In angelis et hominibus dari possunt cognitiones aliae aliis perfectiores etiam intrinsece ac subjective, quia cognoscunt per actus distinctos: quare nihil mirum, quod alia cognitio *matutina*, alia *vespertina* vocari queat. Secus omnino dicendum est in Deo, in quo non est nisi unus actus cognitionis cum essentia prorsus identificatus, qui, quamvis primario non terminetur nisi ad se ipsum, potest tamen secundario terminari ad alia.

(1) S. August. *de Genesi ad litter.*, lib. 4, cap. 22 et 23. Cfr. *de civit. Dei*, lib. 11, cap. 7 et 21.

(2) Vide S. Thom., 1 p., quest. 58, art. 6 et 7; *de verit.* quest. 8, art. 15, 16.

(3) *De Deo*, tract. 3, disp. 2, art. 2, paragr. 2, num. 55.

Instabis. Cognitio creaturarum in se ipsis a) imperfecta est, quia perfectio cognitionis sumitur ex immediato et formali objecto. Cum ergo creaturae possibiles sint omnes finitae in perfectione, cognitio illarum imperfecta vel certe finitae perfectionis sit, oportet. ß) Saltem negari non potest, perfectiorem esse possibilium cognitionem in Deo, quam in se ipsis; siquidem, caeteris paribus, quo perfectius est objectum immediatum ac formale, perfectior est cognitio, objectum autem immediatum possibilium in Deo est Deus ipse, et objectum possibilium in se ipsis sunt possibilia. Ergo non potest concedi Deo cognitio possibilium in se ipsis, tum quia Deo est optima omnium cognitio tribuenda, tum quia nefas est eidem concedere duas cognitiones inaequalis perfectionis.

Respondeo ad argumentum a) negando assert., quia cognitio creaturarum in se ipsis et in Deo una eademque est entitative, sive consideretur per rationem nostram ut terminata immediate ad Deum, sive ad possibilia. Probationem *distinguo*; perfectio cognitionis sumitur ex immediato et formali objecto, cum sermo est de duplici actu distincto cognitionis ac vere diverso formali objecto, *conc.*; cum sermo est de uno duntaxat actu cognitionis ad diversa objecta materialia terminato, quorum unum duntaxat sit formale objectum, *neg.* Possibilia enim licet immediate terminent divinam cognitionem, non sunt objectum formale divinae cognitionis, prout satis patet ex superius dictis de ratione formalis objecti (1).

Ad argumentum ß) eadem esto responsio, quia cognitio possibilium in Deo et in se ipsis una revera est. Quod si jam questionem ad conceptus nostros praecisivos transferas, utrum cognitio divina praecisive considerata, prout terminatur ad Deum, sit perfectior vel aequae perfecta, ac cognitio eadem, prout terminatur ad possibilia; pendet a controversia breviter alibi resoluta de attributorum divinarum aequalitate vel inaequalitate (2). Et secundum doctrinam ibi traditam dici potest, cognitionem possibilium in Deo et cognitionem

(1) Vide hujus voluminis num. 34, pag. 106 seqq.

(2) Vide *Theodic.* vol. 1.um, num. 106, pag. 336 seqq.

possibile in se ipsis, utpote quæ non valent perfecte invicem præcindere (1), esse æquales secundum conceptum implicitum, quia altera alterius perfectionem implicite imbit, inæquales vero secundum conceptum explicitum, quin exinde ullum majus incommodum sequatur, quam ex eo quod attributa divina penes explicitum sint inæqualis perfectionis. Cæterum retorqueri forte posset objectio contra adversarios. Nam eodem jure dicendum videtur esse, ex diversis cognitionibus possibile in causa, eam esse perfectiorem quæ ad perfectiorem effectum in essentia divina representandum terminatur, v. g. cognitionem angeli præ cognitione formicæ in Deo. Quod si verum est, eodem modo extricandum declarandumque erit nostris adversariis.

Objic. 2.º Eo modo cognoscuntur creaturæ ab intellectu divino, quo representantur per speciem, qua intelligit. Sed non representantur per speciem in se et ratione sui, sed mediate et in alio, scilicet in Deo ut prius representato; nam species, qua Deus intelligit, est ipsa ejus essentia, quæ profecto immediate non representat creaturas, sed solum Deum (2).

Respondeo *neg.* Minor. Nam sicut essentia divina, ut essentia, continet eminenter omnes alias essentias, ita etiam essentia, ut species præstare potest ad quamlibet rem cognoscendam, quidquid præstaret peculiaris ac propria ejusdem species. Et quamvis in toto objecto adæquato representando possit ratione nostra ordo quidam considerari, ut primo ad se ipsum, deinde ad alia cognoscenda terminetur divinus intuitus, propter nobilitatis et necessitatis internæ ordinem, cum hoc tamen stare potest, ut intuitus directe et immediate figuratur etiam in rebus aliis, et non solum indirecte, reflexe, et per considerationem sui.

Instabis 1.º Etiam si concedatur essentiam Dei eminenter continere species possibile, dicendum erit essentiam primo et immediate representare solum Deum, alia vero non representare nisi secundario et mediate. Ergo jam non cognoscentur a Deo immediate possible in se ipsis (3).

(1) Vide *Theodic.* vol. 1.um, num. 103, pag. 324 seqq.

(2) Ita iterum Gonet, *ibid.* num. 56. Cfr. Suarez, *loc. cit.*

(3) Cfr. Gonet, *ibid.* num. 58.

Respondeo, *neg.* antec. quoad secundum membrum, nimirum *nego*, quod essentia divina, quamvis primario sui ipsius representatrix, non possit etiam immediate representare possible; quia hoc est præcise quod contendimus, donec contrarium probetur, essentiam divinam esse etiam, licet secundario et eminenter, speciem possibile, ideoque posse illa immediate representare, quia in se habet totam virtualitatem, quæ advenire posset intellectui ex formali ac propria specie ipsorum possibile.

Instabis 2.º Objectum immediate representatum per speciem debet convenire cum illa in gradu immaterialitatis, ut docet S. Thomas (1), inferens ex hoc principio nullam speciem creatam posse representare quidditative Deum. Sed nihil creatum potest cum divina essentia talem convenientiam habere... Præterea representatio speciei vel est ratione similitudinis, vel ratione identitatis cum objecto. Sed divina essentia nulli rei creatæ potest esse perfecte similis, et multo minus cum ea identificari. Ergo essentia divina, ut species, nullam rem creatam *primario* representare potest (2).

Respondeo ad primum, *nego* Major.: nec S. Thomas docet, quod illi tribuit P. Gonetus. Potest enim objectum representandum esse, ac passim est, minus immateriale ac species; sic objecta sensibilia et prorsus materialia percipit intellectus noster per speciem immaterialem. Quidni ergo divinus intellectus per suam essentiam representare valeat etiam immediate objecta creata, finita et materialia (3).

Respondeo ad alterum, *negando* consequentiam, tum quia quamvis nihil creatum perfecte simile sit Deo, certum tamen esse debet, posse per speciem perfectiorem cognosci rem imperfectiorem, cujus species in illa eminenter continetur; tum quia ex nostra doctrina nullatenus sequitur, quod essentia divina, ut species, *primario* rem creata representet. Aliud enim est *immediate* et aliud *primario* representare, donec nobis probetur, quodlibet objectum immediate

(1) 1 p., quest. 12, art. 2.

(2) Gonet, *loc. cit.*

(3) Recole, si lubet, superius solutas objectiones (num. 31, pag. 68 seqq.) co tendentes, ut probent Deum non posse una specie, id est essentia sua, res diversas cognoscere.

repræsentatum aut cognitum ab intellectu, eo ipso converti in objectum primum illius.

Objic. 3.º «Si Deus cognosceret creaturas immediate in se ipsis et independenter ab essentia divina prius cognita, objectum formale et specificativum divinæ intellectiois esset ens creatum, vel ens ut sic, abstrahens a creato et increato. Sed hoc dici nequit. Ergo nec illud. Sequela Majoris est evidens; illud enim censetur esse objectum formale et primum alicujus potentiæ vel operationis, quod primario et immediate attingitur et independenter ab alio prius tacto, ut constat in potentia visiva, cujus objectum formale et primum est color, quem per se prius attingit; secundarium vero et materiale paries, vel aliud subjectum colore affectum, quia illud non attingitur immediate et per se prius, sed tantum secundario et mediante colore». Minorem vero fuisse probat bonus P. Gonetus, quasi non possit in nostra doctrina concedi, aut non etiam libentissime concedatur; totamque suam probationem derivare nititur ex testimonio Doctoris Angelici (1), ubi disertis verbis probat, et concludit impossibile esse, quod *intellectum* (id est res intellecta) a Deo primo et per se sit aliud ab ipso (2).

Respondeo 1.º Si R. P. Gonetus nihil aliud intendit concludere nisi hoc, ut eruitur ex modo argumentandi ipsius et ex conatu probandi Minorem, concedo totum; quia nisi fiat lis de voce, sententia, quam tuetur, non asserit possibilita cognosci a Deo primo ac per se, sed per essentiam Dei et non nisi tamquam objectum secundarium ac terminativum, quemadmodum superius demonstratum reliquimus (3). Quod si adversarii nostri contendunt, possibilita non posse immediate atque in se ipsis cognosci, quin pertineant ad objectum primum vel primo et per se tactum; oportet, ut efficacius probent, quia id nos non videmus. Itaque

Respondeo 2.º *negando* Major. Ad cujus probationem *disting.* assert. Illud censetur esse objectum formale et

(1) S. Thom. *Cont. Gent.* lib. 1, cap. 48 initio.

(2) Vide Gonet, loc. cit., num. 59.

(3) Vide hujus voluminis num. 37, pag. 115 seqq.

primum alicujus potentiæ vel operationis, quod primario et immediate attingitur, etc., si per se moveat potentiam, vel ab ea percipiatur per speciem propriam, *transseat*; si non percipiatur per speciem propriam, sed per speciem alterius, quæ primario et quasi ex prima intentione illud alterum repræsentet, cætera vero non nisi secundario et per excessum suæ virtualitatis, *neg.* Unde nec exemplum coloris nec parietis alteriusve subjecti colorati est satis accomodatum ad rem. Color est tale objectum visus, ut per se ac per speciem propriam attingatur in se, nec paries aliudve subjectum attingitur nisi *prout coloratum*; possibilita vero non cognoscuntur a divino intellectu per speciem distinctam ab ipsa specie, per quam Deus se ipsum cognoscit, quare nequeunt considerari ceu objectum primum ac per se intellectus divini, cum respectu illius se habeant modo valde diverso, ac color respectu visus. Cæterum possibilita nec se habent respectu divini intellectus, sicut paries aliudve subjectum coloratum respectu visus; nam non cognoscuntur a Deo solum secundum *esse* eminentiale, quod habent in ejus essentia, sed etiam secundum *esse* suum peculiare ac contradistinctum ab *esse* divino, et quidem ita clare, perfecte comprehensiveque, ac si nihil aliud simul cognosceretur. Itaque possibilita, in nostra sententia, possunt bifariam repræsentari, primo indirecte et mediate in essentia Dei, se ipsum contemplantis; secundo immediate ac directe in se ipsis, sed utrolibet modo non repræsentantur nisi per virtutem essentiæ tamquam speciei. Quare possibilita nec tum, cum immediate repræsentantur, possunt dici objectum primum, sive primitate nobilitatis, sive primitate juis et exigentiæ repræsentativæ, si ita loqui fas est; quia essentia divina se primo ac per se exigit repræsentare, ac deinde possibilita, et propterea ipsa sola est etiam objectum formale atque specificativum divinæ cognitionis.

Objic. 4.º «Ita se habet veritas creata ad intellectum divinum, sicut bonitas creata ad voluntatem divinam. Sed bonitas creata nequit ratione sui immediate terminare actum voluntatis divinæ. Ergo nec veritas creata potest ratione sui immediate terminare actum divini intellectus. Major patet», Minor vero demonstratur in tractatu de voluntate Dei ac

diserte traditur a S. Thoma (1). Ita rursus idem P. Gonetus (2).

Respondeo, *nego* Majorem, quam oportuisset probare et non evidentem asserere, quia est non una disparitas inter intellectum et voluntatem, 1.º quia intellectus est potentia necessaria, necessario intelligens quidquid cognoscibile est, voluntas vero est potentia libera, quæ potest amare vel non amare etiam ea, quæ amabilia et bona sunt, ita ut Deus potuerit nihil omnino amare præter se, et potuerit etiam amare alia plura, quæ non amat. 2.º In voluntate consideranda est non sola perfectio physica et entitativa operationis, sed etiam moralis perfectio in amando, quæ usque adeo est essentialis Deo, ut metaphysice repugnet eum quidpiam amare inordinate. Inordinatum autem est bona creata non amare propter bonitatem increatam, ad quam essentialiter ordinantur tamquam ad ultimum finem. At in intellectu non consideratur ejusmodi perfectio moralis, sed ad ejus perfectionem spectat, ut omnia prorsus cognoscat etiam ea, quæ voluntas amare non potest, qualia sunt peccata, et quidem cognoscat omnia omni modo, quo cognoscibilia sunt, nisi aliquam imperfectionem afferat modus cognoscendi. Hinc Christus Dominus, quamvis nihil creatum amavit nisi propter Deum, plurima tamen cognovit in se ipsis, non solum in Deo; idemque certum est de Beatis. Ergo Deus etiam licet nihil possit amare nisi propter se ipsum, dicendus tamen est posse cognoscere possibilia in se ipsis, donec adversarii aliqua in nobis in hoc demonstrent repugnantiam vel imperfectionem. Quæ cum ita sint, non erat, cur Gonetus probationem suæ doctrinæ clauderet invehendo in Suarezium, propterea quod, dum negat hic posse quidpiam creatum a Deo amari propter se, admittit in Deo, præter modum cognoscendi creaturas in sua essentia, aliud genus cognitionis earumdem in se ipsis. Primo quia nulla est in hoc inconsequentia nec contradictio, ut vidimus, ac deinde quia in questione de *possibilitate* cognitione, quam Gonetus ex ipso articuli titulo tractandam sibi assumperat, Eximius Doctor

(1) 1 p., quest. 19, art. 2, ad 2.um et 4.um

(2) *Ibid.* num. 60.

non est illi reapse contrarius, sed amicus, quemadmodum jam superius notatum reliqueramus (1).

Objic. 5.º Si Deus possibilia cognoscit in se ipso et in sua omnipotentia, supervacanea est cognitio illorum in se ipsis. Atqui nihil supervacaneum Deo tribuendum est. Ergo...

Respondeo, *neg.* Major. Nam non est supervacaneum, quod necessarium probatur. Ex infinita vero perfectione Dei concluditur, necesse esse, ut Deus non solum omnia possibilia cognoscat, sed etiam omni modo possibili, qui nullam præ se ferat imperfectionem.

Objic. 6.º S. Dionysius aperte refragatur nostræ doctrinæ. Nam in capite septimo præclari operis *de divinis Nominibus* loquens de cognitione Dei ait: *α) Non secundum visionem singulis (rebus) se immittit, sed secundum causam continentiam scilicet omnia.* Et *β)* paulo inferius: *Divina sapientia se ipsam cognoscens scit alia.* Item *γ) Deus ea, quæ sunt, noscit, non rerum notitia, sed sui.* Ac demum *δ): Si secundum unam causam Deus omnibus existentibus esse tradit, secundum unam causam sciet omnia, et non ex existentibus sumet eorum notitiam.* Ergo secundum S. Doctorem Deus possibilia non cognoscit immediate in se ipsis, sed tantum mediate in se ipso (2).

Respondent nostri scriptores, *negando* assertum. Et ad probationem distinguunt consequens hoc fere pacto. Deus possibilia cognoscit in se tantum, non vero *in se ipsis*, nimirum in sua essentia tamquam specie determinante cognitionem possibilium, non vero per speciem a rebus ipsis acceptam, prout apud veteres potissimum illo modo loquendi significatur, *conc.*; non cognoscit possibilia immediate in se ipsis, id est secundum propriam illorum veritatem, *nego*. Mens enim S. Doctoris, inquit, est a unice probare, quod Deus habeat ab æterno cognitionem omnium, neque modo in tempore aliquid discat. Mentem hanc ejus esse, patet tum ex discursu exordio, quod est hujusmodi: *Neque enim ea quæ sunt, ex his quæ sunt, discens novit divina mens; sed in se et ex se per causam rerum omnium cognitionem, scientiam, essentiamque anticipalam et ante comprehensam habet: non quod*

(1) Vide P. Nicol. Martínez, *Deus sciens*, contrv. 2, disp. 5, sect. 4 fin.; Wirceburgens., *De Deo uno*, num. 122 fin.

(2) Ita apud Gonet, loc. cit., parag. 1, num. 47.

per speciem singula consideret, sed quod uno causæ complexu omnia sciat, et contineat: tum ex probatione, quam desumit ex Scriptura, in qua frequenter dicitur, Deum res novisse prius, quam fierent: tum ex Maximo (in Scholiis ad 7. Dion.) ubi dicit Deum per causam habere in se cognitionem omnium, quod illam experientia non comparat; tunc enim Deus cognitione posterior inveniretur, aut in aliquo tempore non cognoscens: tum ex versione Lansselii, secundum quam propositio 3.^a sic enuntiat: *Sicut Deus omnibus creaturis actualibus tribuit esse, quin ex illis esse sumat, ita et eas omnes cognoscit, quin ab eis per speciem cognitionem accipiat* (1)».

Ego vero, qui sincere vellem ubique quærere veritatem, non audeo negare, quod S. Dionysius contrarius omnino videatur. Quamquam enim sententia β) secundo loco relata nullum negotium facessat, utpote quæ assertiva est duntaxat, non exclusiva, at cæteræ vix ullam habere possunt in nostra opinione explicationem. Concedamus sane, eam fuisse S. Doctoris mentem, ut evinceret, Deum nihil experientia didicisse, nec rerum notitiam ex specie vel determinatione ipsam accepisse, sed in se ipso ac per suam essentiam ab æterno habuisse. Verum id ita explicavit, ut simul aperte videretur excludere quemlibet alium modum alia cognoscendi, quam per essentiae suæ considerationem: *Non quod secundum speciem singula consideret*, ait in prima α) sententia, *sed per unam causæ comprehensionem omnia sciens et continens* (2); quod quid aliud significat, quam quod Deus solum se cunctorum causam comprehendens omnia norit, equidem nescio. Quarta vero δ) sententia sic se habet ex græco fideliter conversa: *Si... Deus per unam causam rebus omnibus esse largitur, eadem etiam causa una omnia ut a se profecta, et in se ante cognoscet* (3). Et paulo post concludit tertia γ) illa

(1) Wirecburgenses, id est, P. Kilbert (*De Deo*, disp. 3, cap. 1, art. 3, nûm. 122). Cfr. P. Nicolaus Martinez, loc. nup. cit., sect. 2.

(2) *Ὁὐ κατ' εἶδεν ἐκαστοῖς ἐπιβέλλον, ἀλλὰ κατὰ μίαν τῆς αἰτίας περιουχὴν τὰ πάντα εἰδώς καὶ συνέχων.*

(3) *Καὶ γὰρ εἰ κατὰ μίαν αἰτίαν ὁ θεὸς πᾶσι τοῖς ὄντι τοῦ εἶναι μεταδίδωσι, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐνικτὴν αἰτίαν εἴσεται πάντα ὡς ἐξ ἑαυτοῦ ὄντα καὶ ἐν αὐτοῖς προϋπεστηκότα.*

sententia; *Hac ergo* (causa, ut videtur) *Deus ea, quæ sunt, noscit non rerum notitia, sed sui; nimirum non notitia, quæ ex rebus ipsis procedat, sed notitia essentiae divinæ, nempe Deus se noscendo cognoscit alia, quod est cognoscere alia mediate et in se tamquam in medio. Quibus in locis S. Dionysius, ut mihi quidem videtur, non solum excludit cognitionem aliorum, quæ ex ipsis accipiatur vel causetur, sed etiam quamlibet cognitionem, quæ non sit per causam ac per mediam comprehensionem essentiae divinæ. Et quamvis loquatur de rebus existentibus, facile tamen intelligitur mentem ejus a fortiori extendendam esse ad possibilis. Itaque fateor, nullam mihi occurrere rationabilem solutionem verborum, quæ ex S. Dionysio opponuntur; arbitror tamen, idque pace dixerim sapientissimi, suavissimi ac sanctissimi scriptoris, exinde probabilitatem opinionis rationumque nostrarum non penitus infringi.*

Objic. 7.º S. Ambrosius hæc scribit: *Licet omnia cælestia et terrestria ac minima quæque respiciat Deus, nihil lamen extra intelligere, sed singula in se intueri dicitur* (1). Quibus similia sunt illa S. Augustini verba, quibus asserit: *Sacrilegum esse opinari, quod Deus exeat extra se ad aliquã cognoscendum* (2). Quæ in hunc modum interpretatur S. Thomas: *Quod Deus nihil extra se intuetur, non est sic intelligendum, quasi nihil, quod sit extra se, intueatur; sed quia id, quod est extra se ipsum, non intuetur nisi in se ipso* (3). Quod prius in eodem articulo diserte tradiderat: *Sic igitur dicendum est, quod Deus se ipsum videt in se ipso, quia se ipsum videt per essentiam suam: alia autem a se videt non in ipsis, sed in se ipso, in quantum essentia sua continet similitudinem aliorum ab ipso* (4).

Respondeo, testimonium S. Ambrosii non urgere, quia verba sat commodam habent explicationem, si dicamus S. Doctorem exclusam tantum voluisse cognitionem aliarum rerum per earundem speciem, ita ut Deus alia cuncta videat in se vel per suam essentiam.

(1) Tract. in Symbol. cap. 1.º

(2) In libro *Octoginta trium quaest.*, quaest. 46.

(3) S. Thom. 1. p., quaest. 16, art. 3 ad 1.^{am}

(4) S. Thom. ibid. in corp.